

УДК 338

Т.А. Немченко, асп.

Кіровоградський національний технічний університет

Деякі пропозиції щодо розвитку трудового потенціалу підприємств сільськогосподарського машинобудування України

В статті висвітлені окремі питання щодо стану державної підтримки формування трудового потенціалу підприємств сільськогосподарського машинобудування України на сучасному етапі та визначено перспективні напрями її подальшого розвитку.

трудоий потенціал, державне регулювання розвитку галузі сільськогосподарського машинобудування, імпортозаміщення

В сучасній економічній літературі недостатньо висвітлені питання щодо розвитку трудового потенціалу підприємств сільськогосподарського машинобудування.

Формування трудового потенціалу та перспективи його використання є визначальними для успішної діяльності галузі та створення умов його переходу до інноваційної моделі розвитку. Рівень і якість трудового потенціалу виступають фундаментом життєзабезпеченості та стабільності сільськогосподарського машинобудування, відіграють провідну роль у забезпеченні конкурентоспроможності галузі як на вітчизняному, так і на зарубіжному ринках.

Розвиток трудового потенціалу машинобудування для АПК здійснюється відповідно до «Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми збереження і розвитку трудового потенціалу України на період до 2017 року», в якій зазначено, що на сучасному етапі особливо гострою є проблема невідповідності наявного трудового потенціалу сучасним вимогам економічного і соціального розвитку країни, що зумовлює необхідність вжиття державою системних заходів для підтримання, відновлення і розвитку трудового потенціалу[2].

Загострення проблем щодо формування структурно цілісного та функціонально

© Т.А.Немченко, 2012

ефективного механізму розвитку і збереження трудового потенціалу машинобудування для АПК в сучасних умовах вимагає переосмислення наукового доробку з питань його розвитку, регулювання та врахування в дослідженнях тих суперечностей, умов та чинників, що визначають перспективи економічного зростання сільськогосподарського машинобудування і зумовлюють необхідність розробки та реалізації чітких державних програм як для підвищення ефективності функціонування галузі в цілому, так і для зростання якості трудового потенціалу сільськогосподарського машинобудування, зокрема.

Різнібічні сторони питання формування та розвитку трудового потенціалу стали предметом дослідження багатьох вчених: А. Бабенко, Я. Білоуська, О. Васильєвої, Т. Калашнікової, О. Олійника, Л. Фільштейна, В. Щербака та інших. Однак, віддаючи належне науково-практичному доробку вчених, потрібно відзначити, що об'єктивно виникає потреба подальшого поглиблення досліджень в даному напрямку з необхідністю розгляду сучасного державного регулювання діяльності машинобудування для АПК через призму його впливу на формування, розвиток та використання трудового потенціалу галузі.

Метою дослідження є оцінка сучасного стану державного регулювання

сільськогосподарського машинобудування України з точки зору її впливу на розвиток трудового потенціалу галузі та виявлення перспективних її напрямів для забезпечення підвищення конкурентоспроможності галузі на вітчизняному та зарубіжному ринках.

Як відомо, механізм державного регулювання галузі включає в себе нормативно-правове забезпечення, інноваційне, матеріально-технічне, податкове сприяння, фінансово-інвестиційну підтримку та зовнішньоекономічне регулювання.

Шляхами збереження і розвитку трудового потенціалу сільськогосподарського машинобудування на державному рівні є: нарощення освітньо-кваліфікаційного потенціалу, створення умов для безперервної освіти, здобуття знань та підвищення кваліфікації протягом трудової діяльності, підвищення якості підготовки кадрів вищими та професійно-технічними навчальними закладами; удосконалення системи оплати та нормування праці; стабілізації зайнятості населення в умовах фінансової кризи; сприяння продуктивній зайнятості населення з орієнтацією на інноваційну модель розвитку виробництва; впровадження міжнародних стандартів щодо умов та охорони праці на виробництві; удосконалення трудового законодавства; підвищення ролі соціального діалогу у формуванні державної політики та забезпечення реалізації принципів рівноправності його учасників.

Досліджуючи сучасний стан розвитку трудового потенціалу підприємств сільськогосподарського машинобудування, нами виявлено наступне. На сьогодні галузь має значний потенціал для розвитку, адже ринок техніки не достатньо насичений вітчизняною продукцією через низку причин. За оцінкою експертів, які розробили "Державну цільову програму реалізації технічної політики в агропромисловому комплексі на період до 2015 року", на сьогодні склалася критична ситуація з технічним забезпеченням агропромислового комплексу. Сільськогосподарські підприємства лише на 45-58 відсотків технологічної потреби забезпечені технікою, з якої майже 90 відсотків одиниць потребує заміни. Кількість зношеної техніки, яку щороку списують підприємства, значно перевищує кількість, що закуповується. Крім того, низький рівень її якості та надійності призводить до збільшення строків виконання механізованих робіт, річного та сезонного навантаження на машинно-тракторний парк і втрат сільськогосподарської продукції. Морально і фізично зношена технічна база агропромислового виробництва є основною перешкодою його переходу на інноваційну модель розвитку. Вітчизняне машинобудування для агропромислового комплексу не забезпечує виробництво у необхідній кількості конкурентоспроможної техніки. Понад 70 відсотків такої техніки, яка реалізується на ринку України, є імпортованою [5]. Отже, необхідним наразі є залучення в галузь висококваліфікованого персоналу, з допомогою якого варто вирішувати дану проблему. Зазначимо і про необхідність державної підтримки галузі, адже належне фінансування дослідно-конструкторських робіт, а також забезпечення кадрами відповідного профілю відіграє важливу роль в даному питанні.

Як зазначено на офіційному сайті Міністерства аграрної політики та продовольства України, розвиток вітчизняного сільськогосподарського машинобудування є одним із пріоритетних напрямків державної підтримки в агросекторі. На сучасному етапі Міністерство працює над тим, щоб сприяти підвищенню інвестиційної привабливості сільськогосподарського машинобудування, що, в свою чергу, буде стимулювати в галузі освоєння виробництва кращих зразків техніки з використанням частково імпоротної елементної бази та дасть змогу в подальшому налагоджувати власне виробництво цієї бази з використанням власного трудового потенціалу. Так, Міністерством планується розглянути локалізацію виробництва техніки в часі і забезпечувати збільшення відсотку українських вузлів поетапно (протягом 5 років забезпечити локалізацію виробництва, наприклад, на рівні 60–70%) [4]. Для сприяння розвитку сільгоспмашинобудування при міністерстві працює спеціальна робоча група, головним завданням якої є розробка першочергових заходів щодо розвитку галузі і здійснення моніторингу їх виконання та готуються два законопроекти, які передбачають сприяння виробництву високоякісної

техніки на території України.

В той же час, ведеться активна співпраця з іноземними компаніями – виробниками техніки з приводу створення спільних підприємств, а отже із залученням вітчизняних трудових ресурсів, що безперечно є позитивним явищем. Так, згідно інформації, наданої офіційним сайтом Міністерства аграрної політики та продовольства України, парк нових зернозбиральних комбайнів на 20% поповнюється маркою «CLAAS». У напрямку розширення співробітництва в 2011 році підписано меморандум між Продовольчо-зерновою корпорацією України та фірмою «CLAAS» щодо спільного збирання зернозбиральних комбайнів «TUCANO 440». В 2012 році планується зібрати 400 комбайнів. «Уряд України зацікавлений у співпраці з такими виробниками сільськогосподарської техніки та готовий внести відповідні зміни в законодавстві, щоб вироблення сільськогосподарської техніки на території України було привабливим для іноземних інвесторів та забезпечити вітчизняних аграріїв якісною технікою. Ще одним прикладом співпраці держави із зарубіжними підприємствами-виробниками техніки є зустріч керівництва Міністерства аграрної політики та продовольства України з директором аргентинської фірми «Агрітач» Матіас Гараменді, на якій опрацьовано питання щодо можливості налагодження спільного виробництва в Україні запасних частин та сільськогосподарської техніки в цілому [4]. Таким чином можна зробити висновок, що залучаючи до створення іноземної техніки вітчизняного виробника, держава стимулює розвиток трудового потенціалу підприємств сільськогосподарського машинобудування, забезпечує перейняття зарубіжного досвіду та створює умови для виробництва у майбутньому аналогів високоякісної іноземної техніки в Україні.

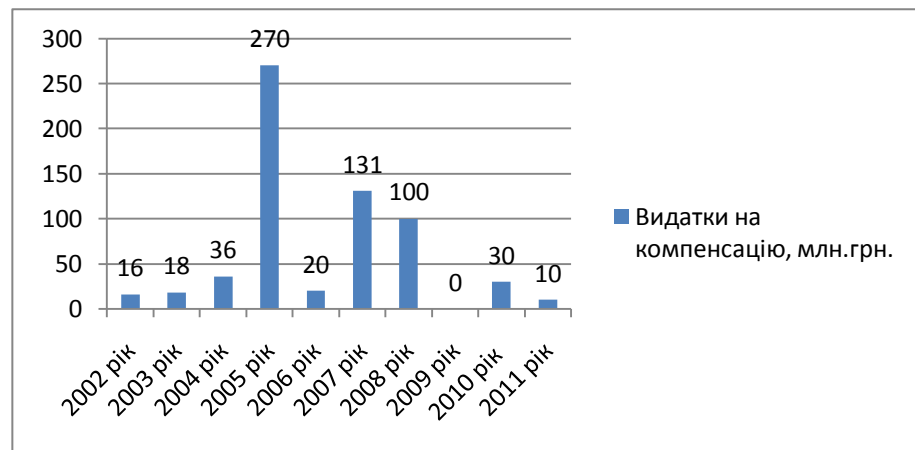

Рисунок 1 – Динаміка державних видатків на компенсацію вартості складної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва в Україні в 2002-2011 рр., млн. грн.

Досліджуючи динаміку видатків на компенсацію вартості складної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва як форми державного регулювання попиту на неї, ми виявили, що видатки за даною програмою підтримки суттєво коливаються за роками: з певною позитивною динамікою до 2008 року, припиненням фінансування у 2009-му і значним скороченням у посткризовий період (див. рис. 1). Аналіз обсягів бюджетного фінансування за програмою компенсації частини вартості складної сільгосптехніки в Україні у 2010-2011 роках показав, що внаслідок скорочення обсягів фінансування вартість сільгосптехніки вітчизняного виробництва, закупленої на умовах часткової компенсації, знизилася втричі. До того ж доступ до одержання 30% компенсації вартості сільгосптехніки мають лише ті підприємства, що в змозі віднайти фінансові ресурси для її придбання, а реальний розмір повернення коштів з бюджету з урахуванням ПДВ становить 25% вартості закупленої техніки. При цьому держава обмежує можливості вибору для сільгосппідприємств, визначаючи перелік і

граничні ціни на техніку, що підлягає компенсації[3]. Тобто, попит на вітчизняну техніку замість стимулювання, навпаки – знижувався, що призвело до втрати галузю машинобудування для АПК конкурентоспроможності і автоматично погіршив умови для формування, відтворення та розвитку її трудового потенціалу. Тому, очевидною є нагальна потреба перегляду діючої державної політики стосовно галузі сільськогосподарського машинобудування в цілому та розвитку її трудового потенціалу зокрема. З огляду на вище зазначене, варто було б підняти на новий якісний рівень політику протекціонізму українського виробника.

Одним з перспективних напрямів політики протекціонізму, на нашу думку, має стати імпортозаміщення, адже дослідження показали, що імпорт продукції машинобудування у вартісному виразі зріс у 2010 р. проти 2009 р. на 40,2 %, у 2011 р. проти 2010 р. – на 57,4 %, у т.ч. імпорт машин, обладнання та механізмів, електротехнічного обладнання в 2010 р. зріс на 30,7 %, у 2011 р. – на 56,5 %; імпорт електричних машин у 2010 р. зріс на 56,1 %, у 2011 р. – на 57,6 %. Фізичні обсяги вітчизняного виробництва тракторів для сільського господарства у 2011 р. проти 2009 р. зросли в 4,2 рази, сівалок – на 92,2 %, косарок – на 44,9 %, зубових борон – в 2,2 рази[6]. Відповідно до цього, ми вважаємо, за доцільне використовувати як виробничий, так і трудовий потенціал вітчизняних виробників та зменшувати імпорт продукції сільськогосподарського машинобудування.

Реалізація політики імпортозаміщення вимагає поліпшення ділового середовища в цілому за рахунок комплексного запровадження інституційних, регуляторних, преференційних, податкових, митних та інвестиційних заходів.

Так, в рамках політики імпортозаміщення потребує вдосконалення механізм державних закупівель, зокрема: врахування переваг імпортозамінюючих товарів при проведенні закупівель; врахування при оголошенні тендерів критеріїв, що відповідають цілям імпортозаміщення.

Регуляторні заходи, що сприятимуть імпортозаміщенню, мають орієнтуватися на зниження транзакційних витрат при створенні імпортозамінюючих виробництв за рахунок вдосконалення дозвільної системи (спрощення процедури відведення ділянок та підключення до інфраструктури, визначення граничних термінів розгляду проектної документації тощо).

Важливим інструментом удосконалення умов конкуренції для вітчизняних виробників має бути надання державними органами інформаційного та методичного забезпечення шляхом поширення інформації щодо кон'юнктури ринків та переваг національних товарів і виробників.

Активним учасникам реалізації політики імпортозаміщення необхідно надавати наступні преференції: компенсацію відсоткових ставок за кредитами для суб'єктів господарювання, що реалізують проекти імпортозаміщення; забезпечення дольової участі держави у реалізації імпортозаміщення на етапі запуску піонерних проектів; забезпечення доступу промислових підприємств до довгострокових і дешевих кредитів.

Заходи в податковій сфері, на думку фахівців Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України, мають передбачати внесення змін до Податкового кодексу України щодо: запровадження пільгового оподаткування прибутку, що реінвестується в модернізацію основних фондів; запровадження інвестиційних податкових кредитів через відтермінування сплати податку з нарахуванням складних відсотків за користування цими коштами за умов їх спрямування у проекти з імпортозаміщення.

Заходи в митній сфері на їх думку, мають передбачати: запровадження сучасних технічних та правових інструментів митного контролю та оцінки митної вартості імпортованих товарів; застосування антидемпінгових та спеціальних заходів, насамперед щодо товарів кінцевого виробництва для захисту вітчизняного ринку від недобросовісної конкуренції імпортованих товарів; реалізацію ефективної митно-тарифної політики з метою

захисту вітчизняних виробників товарів відповідно до міжнародних договорів, угод і правил СОТ; запровадження пільг для проектів з імпортозаміщення щодо сплати ввізного мита на обладнання, яке не виробляється в Україні [6].

Позитивно відзначиться на розвитку вітчизняного трудового потенціалу галузі сільськогосподарського машинобудування використання такого напряму імпортозаміщення як офсетна діяльність, що може сприяти налагодженню власного виробництва аналогів продукції виробничого призначення із залученням досвіду та інвестицій іноземних партнерів. Відповідно до цього вимагає вдосконалення і узгодження з міжнародним законодавством нормативно-правова база офсетної діяльності у напрямку впровадження ефективного контролю офсетних угод, залучення іноземних інвестицій та забезпечення цільового використання коштів, розподілу прав на інтелектуальну власність; передбачення мотивації розвитку сільськогосподарського машинобудування через держзамовлення і здешевлення кредитів на купівлю української техніки, обмеження на імпорт вживаної продукції[6].

Покращенню використання трудових ресурсів у виробничих процесах та підвищенню конкурентоспроможності сільськогосподарського машинобудування, на нашу думку, сприятиме реалізація на державному рівні наступних заходів:

- активізація фінансування інноваційної діяльності підприємств;
- створення сприятливого бізнес-середовища та інфраструктури для діяльності підприємств сільськогосподарського машинобудування; формування інфраструктури для підвищення мобільності висококваліфікованої робочої сили;
- створення умови для приваблення іноземного капіталу для фінансування діяльності українських підприємств щодо впровадження інтелектуальних та науково-технічних ресурсів у промисловому виробництві;
- розробка та забезпечення реалізації державної програми з розвитку банківського кредитування інноваційної діяльності підприємств машинобудування для АПК;
- стимулювання проведення підприємствами галузі власних НДДКР, що дозволить їм виходити на ринки не лише з продукцією, виробленою з використанням інтелектуальних та науково-технічних ресурсів, але й з правами на такі ресурси та збільшити власні прибутки, які можуть бути реінвестовані у подальші дослідження та впровадження їх результатів у виробництво;
- застосування механізму податкових знижок до підприємств, що здійснюють НДДКР, що сприятиме збільшенню фінансування досліджень і розробок та збільшенню потенціалу впровадження їх результатів у промисловому виробництві;
- створення умов для укріплення зв'язків між галузевими науково-дослідними установами та промисловим сектором з метою розвитку співпраці щодо створення та використання інтелектуальних та науково-технічних ресурсів у виробничих процесах промисловості;
- здійснення державних замовлень на виробництво окремих видів промислової продукції сільськогосподарського машинобудування із використанням запропонованих державних інтелектуальних та науково-технічних ресурсів, що дозволить поєднати державні інтелектуальні та науково-технічні ресурси з приватним виробничим потенціалом;
- сприяння залученню прямих іноземних інвестицій, зокрема у високотехнологічні виробництва, у складі яких містяться інтелектуальні та науково-технічні ресурси, шляхом надання державних гарантій щодо вкладених інвестицій та забезпечення прав власності іноземних інвесторів, у тому числі на інтелектуальні та науково-технічні ресурси, що сприятиме покращенню виробничої та технологічної бази підприємств сільськогосподарського машинобудування.

Узагальнюючи вищезазначене, можна констатувати необхідність зміни підходу до

державного регулювання галузі сільськогосподарського машинобудування України в цілому та збільшення уваги до розвитку її трудового потенціалу, зокрема, з врахуванням вказаних пропозицій. Подальші дослідження необхідно спрямувати на поглиблений розгляд даного питання та пошук шляхів поліпшення діяльності галузі за рахунок використання трудових резервів в перспективі.

Список літератури

1. Бабенко А., Васильєва О. Особливості відтворення трудового потенціалу в аграрному секторі України.//Україна:аспекти праці. – 2012. – № 5. – С. 38-45.
2. Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми збереження і розвитку трудового потенціалу України на період до 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/851-2009-p>
3. Олійник О.В., Калашнікова Т.В. Державна підтримка матеріально-технічного забезпечення аграрних підприємств. //Економіка АПК. – 2012. - №7. – С. 95 – 100.
4. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua> .
5. Постанова від 30 травня 2007 р. N 785 «Про затвердження Державної цільової програми реалізації технічної політики в агропромисловому комплексі на період до 2015 року». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/785-2007-p> .
6. Перспективні напрями та інструменти політики імпортозаміщення у промисловості України. Аналітична записка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/885/>
7. Розвиток аграрного виробництва як передумова забезпечення продовольчої безпеки України. К.:НІСД, 2011. – 39 с.
8. Чубай В.М. Аналіз інноваційного потенціалу машинобудівного підприємства у процесі формування і реалізації інноваційної стратегії.// Актуальні проблеми економіки. – 2010. - №8. – С. 183-190.
9. Щербак В.П. Тенденції поширення інтелектуальної праці як чинник розвитку трудового потенціалу.// Актуальні проблеми економіки. – 2010. - №10. – С. 105-110
10. Щодо розвитку науково-технічного потенціалу промислового сектору України. Аналітична записка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/677/>.

Т.Немченко

Роль государства в развитии трудового потенциала предприятий сельскохозяйственного машиностроения Украины

В статье рассмотрено состояние государственной поддержки трудового потенциала предприятия сельскохозяйственного машиностроения Украины на современном этапе и определены перспективные направления ее развития.

T. Nemchenko

The role of the state in the labour potential development of the agricultural engineering in Ukraine

The state support position of the enterprises labour potential of the agricultural engineering in Ukraine in the modern stage is reviewed in the article. And the promising direction of its development is defined.

Одержано 03.10.12